

Helig skaparande, relationskraft

(En föreläsning från den teologiska kvällsskolan i Strasbourg. Den muntliga stilen har bibehållits.)

Alla känner säkert till Rublevs treenighetsikon. Den återger den ortodoxa tolkningen av de tre änglarna som kom på besök till Abraham vid Mamres terebintlund, att de representerar Treenighetens tre personer. Rublev framställer relationerna mellan de tre på ett känsligt och beundransvärt vis. När man betraktar denna ikon kan man ana något av det gudomens inre liv, ett liv av relationer.

Det rör sig om relationen mellan den älskande (Fadern) och den älskade (Sonen) och kärlekens ömsesidighet, eftersom den älskade Sonen i sin tur älskar den älskande Fadern och de båda tar emot varandra i kärlek. Det är så som Augustinus (i början på 400-talet) uttrycker sig:

De är tre; en som älskar den som tack vare honom är, en annan som älskar honom tack vare vilken han är, och kärleken själv.

Kärleken själv: det är så den Helige Ande beskrivs. Han är Faderns och Sonens gemenskaps Ande (communitas, säger Augustinus). Han är – fortfarande enligt Augustinus – caritas.

Johannes av Damaskus (i början av 700-talet) talar om de tre gudomliga personernas perichóresis (circumincessio på latin), det vill säga att det finns ett kretslopp mellan dem – var och en är i de andra utan att för den skull upphöra att vara sig själv.

I Rublevs ikon kan vi se något av denna rörelse inom Treenigheten, väsen av relationer som utgör Gud själv som Treenighet. Det utmärkande för Gud är vad Martin Buber i ett annat sammanhang har kallat »das Zwischen« (»mellanet«). Det finns ett »mellan« inom Gud själv, en relation eller ett relationssammanhang.

Detta gäller också för det som befinner sig utanför Gud. Det relationella finns inte enbart inom Gud; på grund av Gud finns också en relation utåt. Se på bordet som ligger öppet framför oss på ikonen. Det är eukaristins bord (påsklammet ligger på det), det är ett gemenskapens och relationens

bord. Det antyder att det som är utanför Treenigheten är kallat till att ta del i relationen av kärlek inom Treenigheten. Det är en inklusiv kärlek.

Här kan man påminna sig Augustinus' ord: Opera ad extra trinitatis sunt indivisa (de verk som riktas utåt av Treenigheten är odelade, det vill säga de är hela Treenighetens verk). Dessa verk är skapelsen och den nya skapelsen (eller frälsningen). Eftersom deras existens kommer från hela Treenigheten borde vi ha formulerat ämnet så här: Gud är en relationskraft. Men det är meningsfullt att beskriva det så att den Helige Ande är gemenskapens Ande (koinonia) och därmed också relationens. Gud som relationskraft – det är den Helige Ande som gör denna formulering giltig, och det är i Anden som den bekräftas.

Hur skall vi då gå till väga? Vi skall först ta god tid på oss att utforska begreppet relation, som

tycks avgörande när det gäller den Helige Ande. Därefter skall vi i korthet se på hur detta relationsväsen spelas ut i den första skapelsen, och därefter i den nya skapelsen. Då skall vi också precisera förhållandet mellan den första och den nya skapelsen.

i Den Helige Ande är en relationskraft I denna överskrift utsägs två ting:

först att den Helige Ande är en kraft

sedan att han är en relationskraft.

1. Den Helige Ande är en kraft

Det grekiska ordet pneuma, som vi översätter med »ande«, och roten pneu, som pneuma kommer av, betecknar luftens energiladdade rörelse. Verbet pneo betyder blåsa och andas, samt även i en särskild mening att andas vrede, mod, godhet... Pneuma betecknar resultatet av detta blåsande, nämligen luft som sätts i rörelse, rör sig eller sätter i rörelse, alltså luften som kraft: fläkt, andetag.

Det vore intressant att följa ordets utveckling från i den grekiska filosofin och kulturen, därefter genom Bibeln med utgångspunkt från ordet ruach i det Gamla Testamentet – ordets djupaste mening är dynamisk: fläkt, vind – och därefter i den grekiska bibelöversättningen Septuaginta som vanligen

återger ruach med pneuma men också flera gånger med anemos, vind. Till sist skulle vi betrakta ordet pneuma i Nya testamentet. Allt detta ligger dock utanför ramen för denna utläggning.

Vad vi vill göra här är att gå till själva källan för ordet. Vid källan för ett ord finns det en verklighet och ännu mer än så: där finns erfarenheten av denna verklighet. Om vi inte sträcker oss mot tinget i sig förblir vi ständigt på alltings yta. Orden Gud, nåd, Helig Ande, rättvisa, synd och så vidare hänvisar oss till en verklighet. Det är denna verklighet som föregår orden och som orden vill framkalla, kalla den ut ur dess abstraktion, ut ur dess avlägsenhet eller glömska för att ta form i det upplevda.

Vad finns vid roten till ordet »ande«, som kommer från anemos, vind?¹ Vid ordet andes rot finns en trefaldig erfarenhet. De tre kompletterar varandra och görs av alla, om också inte alltid medvetet.

a Först och främst är det erfarenheten av luft. Luft är osynlig, men vilken kraft den har – i vind och storm, men också när vi öppnar fönstren i ett instängt rum! Mina elever vet vad jag brukar säga när jag kommer in i ett klassrum med stängda fönster: »öppna fönstren och släpp in den Helige Ande!« Ni kanske tycker att jag talar på ett respektlöst sätt om den Helige Ande, men att respektera är just detta, att förnimma den Helige Ande: den är förknippad med luft. Där luften blir tunn, där miljön är förorenad, ute eller inne, där finns inte heller Anden kvar – den blir helt enkelt fördriven. Naturligtvis kan den Helige Ande komma över all instängdhet som i salen i Jerusalem där lärjungarna satt instängda på pingstdagen. Så snart Anden börjar verka öppnas dörrar och fönster – pingsten är startpunkten för den kristna missionen i världen. Allt liv, allt sant liv behöver luft, likaså sann filosofi och sann teologi, allt som är sanning behöver luft, ja till och med de stora viddernas luft. Johannes XXIII öppnade fönstren i den romersk-katolska kyrkan och följden blev ett enormt aggiornamento. Varför är ni så rädda och stänger in er i getton av alla slag? Att stänga in sig och att vara rädd hänger samman. Att andas djupt och känna sig fri, att vara fri, det hänger också samman. Den Helige Ande, andningen och först och främst luften, det är en livets kraft, en kosmisk kraft, en skapelsekraft!

b Av det som sagts följer erfarenheten av andning, det vill säga av livet. Livet, det enskilda livet, börjar med den nyföddes första andetag och slutar

i sin jordiska form med det sista andetaget. Man säger då att den som har dött har gett upp andan. Andningen är i allt väsentligt automatisk, den är något som brukar ske utan att jag tänker på det. Andning och andedräkt och därmed också livet är alltså något som är mig givet, ja givet i förhand, givet som källa till allt det övriga. Strängt taget kan jag inte styra andningen, jag kan bara låta den pågå, låta den komma utan att hindra den. När jag blir medveten om vad andningen är, då tar jag emot mig själv i den som min första gåva. I andningen blir det bekräftat att jag inte har kommit till av mig själv, att det inte är jag som gör mig själv, utan att jag tar emot mig själv. Jag tar emot mig själv i varje ögonblick, i vart andetag. Jag andas, därför är jag till – jag andas därför att och i den mån och så länge som andan är mig given – så är jag given!

Låt oss här ta ett djupt andetag! Det betyder: låt oss andas ut! Utandning förutsätter naturligtvis inandning, men det motsatta är också sant: inandningen förutsätter utandning. För att man skall kunna andas in måste det finnas utrymme, det måste ges plats. Detta sker i utandningen. God utandning ger god inandning.

Att andas ut är mer än bara något fysiskt eller fysiologiskt. Även luften är något mer än en fysisk realitet. Låt oss som analogi ta det som Luther säger om eukaristin på ett sätt som närmar honom till nuvarande romersk-katolsk och ortodox uppfattning. Liksom han säger att den uppståndne Kristi kropp och blod utdelas »in, cum et sub« (i, med och genom) brödet och vinet, så är det på samma vis i, med och genom luften som Anden, fläkten, livet är givet. Att andas ut är på en gång fysiskt och andligt, det är något fysiskt som är öppet för det andliga, det är något andligt som förutsätter det fysiska. Så är det att andas ut och rent allmänt att andas – att andas in och andas ut, andas ut och andas in.

Att be är att andas: bön är medveten andhämtning. Somliga återupptäcker detta i våra dagar genom en eller annan form av österländsk meditation. Man bara sitter där, så nära golvet som möjligt, med ryggen rak och ögonen halvslutna och låter andningen ske. Man slappnar av i utandningen som är längre än inandningen. Med utandningen låter man alla spänningar släppa, man låter dem sjunka ned och sjunker själv ned till botten av sitt väsen, till vad som kallas hara, den mittpunkt som i Bibeln kallas hjärtat. Och i inandningen tar man emot fläkten som ger liv. Man låter den fylla en själv

och ger den och sig själv till hara liksom man vid utandningen ger den tillbaka dit varifrån den kom. Bön är andhämtning. Man behöver inte ägna sig åt zen eller yoga för att inse detta, de är bara vanliga exempel. Det är inte exemplen som är viktiga utan saken i sig, och den når bortom det nämnda exemplet. Saken är denna: att be är att andas. Det är naturligtvis också att lyssna och tala. Men för det mesta är det först och främst att andas, sedan att lyssna och därefter att tala. Andningen öppnar en för lyssnandet och lyssnandet öppnar en för talet. Om ordningen är omvänd, om bönen främst är att tala, då kan man fråga sig om det fortfarande finns plats för lyssnande, och om det i lyssnandet finns plats för andning. Ty sant tal och sant lyssnande finns bara i förening med andning, som en form av andning eller med andra ord som en form av bön. Att be är ju att andas!

Och andas är alltid också att andas ut. Jag vill ännu en gång understryka utandningen, att bön kanske först och främst är utandning. I utandningen lämnar jag ifrån mig – utanför mig själv – allt det som annars skulle förstöra mig. Helt konkret gör jag mig av med koldioxid, dålig luft, men tillsammans med detta lägger jag också ifrån mig min trötthet, mina spänningar och min ångest, lika väl som min glädje och mitt hopp. Allt som jag vill behålla för egen del, spara och lägga på lager inom mig själv blir till slut tungt, det kväver och krossar mig. Även den glädje och de förhoppningar som jag inte lägger ifrån mig blir betryckande och skämda (termen är på sin plats här), på samma vis som de spänningar och den ångest som jag inte avbördar mig. Djuppsykologin talar här om förträngning och vi vet att detta ger upphov till sjukdomar och neuroser. Att förtränga är motsatsen till att lägga ifrån sig, motsatsen till att andas ut. Att förtränga är att blockera inandningen, att hålla fast den. Det blir då trångt inom en, därför att man inte riktigt andas ut. Bröstkorgen kommer under fysiskt eller psykiskt tryck (ibland båda). Denna trånghet i andningen är rent etymologiskt talat det samma som »ångest«, angustia, Angst på tyska (från Engigkeit). Ångest är bristande utandning, bristande relation (om jag får lov att säga det redan här) till följd av att man är fixerad på inandningen. Det är bara utandningen som öppnar relationen, den ensam kan öppna för en inandning som ger liv.

c Den tredje erfarenheten, efter luftens kosmiska kraft och andningen och då främst utandningen, är erfarenheten av andens tvetydighet. Jag påminner om vad jag redan har sagt: man kan andas vrede, man kan andas godhet och

så vidare. Det finns andar, en mångfald andar, inte bara en. Och alla dessa andar är makter. Låt oss bara helt enkelt dra oss till minnes vad som står i Efesierbrevet 6:12:

Det är inte mot varelser av kött och blod vi har att kämpa utan mot härskarna, mot makterna, mot herrarna över denna mörkrets värld, mot ondskans andekrafter i himlarymderna.

Samma brev förknippar till och med dessa direkt med luften:

Ni levde en gång i synd på denna tidens och världens vis och ni lät er ledas av fursten över luftens rike, över den andemakt som nu är verksam i olydnadens människor (Ef 2:2).

Det finns luft och luft. Det finns den heliga Skaparandens luft, och det finns fördärvsandarnas luft. Slutsatsen som vi kan dra av detta är vad allas erfarenhet bekräftar (men allas erfarenheter är inte entydiga; andarna är inte nödvändigtvis destruktiva, de kan också vara konstruktiva eller kan vara än det ena, än det andra), nämligen att vi måste särskilja. Det är nödvändigt att kunna skilja mellan andarna. Paulus räknar skiljandet mellan andarna som en andlig gåva (1 Kor 12:10) och Johannes säger: »pröva om andarna kommer från Gud« (1 Joh 4:1).

Det finns alltså en trefaldig erfarenhet: av luften som kosmisk kraft, av andningen som livets och hälsans kraft och av andarnas olikhet som möjligheter till liv eller död, beroende på om de åberopar den Helige Ande eller ej – den Ande som är skaparande (Spiritus Creator, den första skapelsens och den nya skapelsens skapare). Detta är denna trefaldiga erfarenhet som ligger till grund för ordet »ande«, som är dess rot och som bekräftar att den Helige Ande är en kraft.

Här vill jag nämna tre ting.

a För det första talar vi om den Helige Ande som en relationskraft. Det finns andar som inte är relationella utan relationsfördärvande. Egoism, avundsjuka, svartsjuka och hat hör till dem, liksom allt det som Paulus kallar köttets begär och som han sätter i kontrast till Andens frukter, det vill säga den Helige Andes. Vi har redan sagt att outandad luft, allt som förträngs, är relationsfördärvande. Och vi kan säga att skämd luft i naturen

och runt omkring oss är relationsfördärvande. Den förstör miljön, det nät av relationer som utgör oikos, människans naturliga hem, kosmos.

Det är den Helige Ande som är en relationskraft! Men den Helige Ande är inte bara en särskild ande. Det är Skaparanden som har skapat andarna liksom den har skapat luften och vinden. Från den kommer allt (vi återkommer till detta i det andra stycket). Se här vad den kristologiska hymnen i Kolosserbrevet säger – det som här kallas »makter« är desamma som »andarna« vi har nämnt:

Han är den osynlige Gudens avbild, den förstfödde i hela skapelsen, ty i honom skapades allt i himlen och på jorden, synligt och osynligt, troner och herravälden, härskare och makter; allt är skapat genom honom och till honom (Kol 1:15–16).

Detta sägs om Kristus, men det gäller också den Helige Ande, om det är skapelsens makter det handlar om, och om Augustinus redan citerade ord är sant: Opera ad extra trinitatis sunt indivisa. Det betyder att andarna skapades goda! Eros, Mammon, makt, frihet och så vidare är goda makter! På ett enklare vis är också luften, vinden och människornas andning detsamma. Samtidigt är de djupt tvetydiga makter. De kan också vara onda. Se i Kolosserbrevet vad aposteln säger om Kristus, huvudet för alla härskare och makter, alla krafter som var goda och skapades för att vara goda, men uppenbarligen inte är det:

Han avväpnade härskarna och makterna och utsatte dem för allas förakt när han triumferade över dem på korset (Kol 2:15).

De skapande och i grunden konstruktiva makterna kan vara demoniska och destruktiva. En och samma företeelse kan vara god eller ond, änglalik eller demonisk!

Vad är det som gör skillnaden? Jo, det är relationen eller bristen på relation, att den blir förkastad. Makterna betraktades i Kolosserbrevets första kapitel som skapade av Gud, av Sonen – de är alltså goda. I andra kapitlet betraktades de som motsatta Gud och Kristus, makter som blivit självständiga – då är de demoniska. Det som gör skillnaden är att makterna i det första fallet tar emot sig själva från Gud, medan de i det andra fallet tar sig själva för Gud. I det första fallet tar människorna emot Eros,

Mammon, makt och frihet och så vidare och även luft och andning som gåvor från Gud. I det andra fallet lägger hon beslag på dem som om de tillhörde henne; hon betraktar sig som deras herre och ägare. Allt beror på hur man förstår det. Att detta är vad Bibeln lär oss visar helt klart ett ord som detta från Första Timotheosbrevet:

Allt som Gud har skapat är gott och ingenting behöver vrakas, om det tas emot med tacksägelse (med eukaristi!) (1 Tim 4:4).

Man kan citera många andra ställen. Skillnaden ligger i att det i det ena fallet finns tacksägelse, och i det andra saknas tacksägelse. Att tacka (reddere gratias) är att ge nåden tillbaka till givaren. Att inte tacka är att bryta relationen!

En bruten relation leder till ångest. Människan ryms inte i sig själv. Hon inte är skapad för att vara för sig själv, hon är skapad för Gud, som Augustinus så väl uttrycker det: »Mitt hjärta är oroligt tills det finner vila i dig.« Ett brott i relationen för med sig död, medan relationen levandegör, pånyttföder.

Den Helige Ande är en relationskraft! Den är relationskraften mellan Gud och oss, mellan Gud och världen. Den är Anden, andekraften som lägger de skapade makterna under Gud, dessa andar som när de en gång underkastat sig förvandlas från demoner till änglar och blir skapande i stället för fördärvbringande. Anden är en förvandlingskraft, en kraft som förändrar, omformar; som kan locka fram ljus ur mörkret, liv ur döden, kosmos ur kaos.

Den Helige Ande är en relationskraft. Relationens kraft är den Helige Ande, en kraft – för tron och för trons hopp och för kärleken som är frukten av detta trons hopp – som segrar över alla ickerelationens makter.

b För det andra: relationen som den Helige Ande upprätthåller är lika mycket en relation inom människan som mellan människor, men den är också en relation mellan människa/mänsklighet och kosmos.

Låt oss ta upp dessa tre påståenden ett efter ett. Först det som rör den inommänskliga relationen, det vill säga inom människan själv. Var och en av oss är i sitt inre ett nätverk av relationer. Kroppen är ett nätverk av

relationer. Man kan kanske säga att kroppslig, fysisk sjukdom – åtminstone många sådana sjukdomar – vittnar om en brist eller otillräcklighet inom detta nätverk av relationer. Själens är ett nätverk av relationer – mentala sjukdomar tyder vanligen på en brist inom detta nätverk av relationer. Kropp och själ knyts samman genom ett helt nätverk av relationer; det som händer den ena inte är utan betydelse för den andra, något som man kan se i psykosomatiska sjukdomar. Anden är å sin sida hela människan, kropp och själ, när hon är öppen för sin egen transcendens. Den är helheten av det relationsnät som är kroppen och det relationsnät som är själen och de bådas – kroppens och själen – dialektiska enhet. Den är denna enhet i relation till allting annat – till andra människor, till kosmos och till Gud. Människans ande är en samling av mycket olikartade relationer, men de utgör ändå en enhet om hon inte är sjuk. Anden är sjuk när denna enhet saknas i det mångskiftande relationerna.

Sedan har vi den mellanmänniska relationen, det vill säga relationen mellan ett jag och ett du, mellan man och kvinna, mellan barn och vuxna, mellan bröder och systrar, mellan familjer, grupper, närstående och avlägsna, olika kulturer, religioner, raser och så vidare. Det finns sådant som bygger upp denna relation – rättvisa, kärlek och frihet – och det finns sådant som förstör den – orättvisa, makthunger och förslavande. De flesta har väl i sitt liv upplevt nåden, som för med sig rättvisa, kärlek och frihet, och å andra sidan skuld och synd, som tar sig uttryck i orättvisa, makthunger och förslavande. Liksom den inommänniska relationen är den mellanmänniska någonting skört. Den kan aldrig upprättas en gång för alla utan måste ständigt skapas på nytt. Den är något man alltid måste hoppas på och tjäna i kärlek. I vems namn? I den Helige Andes namn, relationskraften!

Till slut har vi relationen mellan människan, både som individ och kollektiv, och naturen, jorden, ja, hela världsalltet. I dag är vi med rätta lyhörda för sådant som avslöjar bristerna i denna relation på planetär nivå: alla slags miljöproblem som visar att människan, som vill vara naturens herre och mästare, gräver sin egen grav i stället för att bruka och vårda naturen som det anges i Första Moseboken 2:15. Där finns problemet kring vårt förhållande till djuren, särskilt i farmer för uppfödning av djur, dessa koncentrationsläger som vittnar om vår tids barbari. Men bortom jorden finns hela världsalltet och den relation som somliga erfar av det synliga

kosmos och skapelsens osynliga dimension – den värld som tillhör dem vi tror är döda men som lever i väntan på Gudsrikets fulla uppenbarelse, liksom änglarnas och demonernas värld som vi redan har nämnt.

Samvetlösheten och omedvetenheten om dessa olika relationer – mellan människan och naturen och jorden, mellan människan och det synliga och osynliga kosmos – är till allvarlig skada för människan själv, när hon inte inser sin solidaritet med och sitt beroende av alla dessa synliga och osynliga varelser.

Alla dessa relationsformer – inommänskliga, mellanmänskliga och mellan människan och allt annat, synligt eller osynligt – grundar sig på relationen mellan skapelsen, som innehåller dessa olika relationsformer, och Gud. Det är i honom, och här kan vi säga i den Helige Ande, som dessa olika relationsformer andas. Utan honom, utan den relation som förbinder dem med den Helige Ande, blir dessa olika relationsformer platta och banala, de splittras och förstörs. Låt oss uppehålla oss något vid detta. Faktum är att utan ett levande förhållande till dessa olika relationsformers levande grund, utan ett levande förhållande till den Helige Ande, förlorar dessa olika relationsformer sin djupdimension och sin sanning. De glider gradvis över till ytlighet, tvetydighet och lögn, vilket innebär att de blir destruktiva.

Den Helige Ande är relationskraften i, med och genom de olika relationsformer som vi har talat om, han grundar dessa relationsformer och kan alltså förnya dem när de hamnar fel eller förnekar sig själva.

c För det tredje: när vi säger att den Helige Ande är en relationskraft och påminner om allt som är icke-relation och därför fördärvbringande, då betyder det att den Helige Ande är helandets och hälsans kraft. Vi kan nu ta upp det som redan har sagts och ge det en vidare

mening. Vi har nämnt andarna som är destruktiva makter i den mån de inte underkastar sig Gud, Guds Ande, den Helige Ande. De ger upphov till ångest och andnöd i ordets alla bemärkelser, fysisk, psykisk och andlig. De ger upphov till kroppslig, själslig och andlig sjukdom. Vi har också nämnt icke-relationens destruktiva inflytande på mellanmänskliga relationer, på relationen till naturen och till det synliga och osynliga kosmos. Allt detta för med sig sjukdom för människan själv och för hela skapelsen. Det visar oss på den Helige Andes uppbyggande och helande betydelse, som gäller

människan lika mycket som miljön och till och med världsalltet. Allt hänger här samman med allt.

Jag skall bara säga några ord om hur och varför den Helige Ande verkar på detta sätt.

Hans verk är ett andligt verk, men det sker i ett fysiskt och psykiskt material, i det material som människoanden använder eller som finns i naturen och kosmos – synligt eller osynligt – som här har angetts. Ett andligt verk, det vill säga ett som sker genom en omvändelse, en metanoia, som Johannes döparen och därefter Jesus sade. Man översätter detta med ånger eller mera bokstavligt med sinnesförändring. Den Helige Ande låter omvändelsen ske – hjärtats, blickens och hela människans omvändelse – och han kommer genom denna omvändelse.

Helandet och hälsan är en andlig angelägenhet i, med och genom kroppen, själen och allt som anden låter ske – i, med och genom naturen och också i världsalltet. Helandet gör inte nödvändigtvis slut på kroppens sjukdom, inte heller på själens sjukdom eller på andra brister i naturen, naturliga eller förbundna med människan. Det gör inte heller slut på världsalltets förgänglighet eller denna världens tvetydighet. Men det gör det möjligt för oss att möta allt detta med ett klart sinne, med den inre hälsans kraft, med kraften som finns hos den som har försonat sig med sig själv, med nästan, med naturen, med det synliga och osynliga kosmos och först och sist med Gud.

Hälsa är en andlig realitet – kroppens hälsa eller brist på hälsa, själens hälsa eller brist på hälsa, hälsa eller brist av hälsa hos människan i naturen, hos naturen i kosmos och hos kosmos i det osynliga. Hälsan eller bristen av hälsa på alla dessa nivåer är en del av verkligheten innan den till slut förvandlas av hälsan som en andlig realitet. Det är detta som Johannesevangeliets Kristus kallar för det eviga livet, och som mörker, lidande och helvetets kraft inte kan besegra. Det eviga livet är Rikets liv redan nu, under detta livets villkor. Om man förstår det eviga livet på detta sätt, det vill säga som Andens liv, då förvandlar och förändrar detta det rådande livet genom att öppna det för de ständigt nya möjligheter som finns hos den Helige Ande såsom Skaparande. Tack vare den Helige Ande ger detta livets villkor form åt den nya världen.

Den Helige Ande är en relationskraft. Vi har sett att Anden är 1) en relationskraft mot alla relationsfördärvande makter; 2) grunden till alla existerande relationsformer, inommänskliga, mellanmänskliga och utommänskliga, med naturen och världsalltet; 3) såsom relationskraft en helandets, hälsans och förnyelsens kraft.

ii Den Elige Ande, skapare av den första och den nya skapelsen

Redan i Bibeln omtalas den Helige Ande inte bara i förhållande till människan utan också till skapelsen.

Jag skall här helt kort lägga fram tre satser.

1. *Den Helige Ande är den första skapelsens skapare* Det gäller hela skapelsen:

Jorden var öde och tom, djupet täcktes av mörker och Guds Ande svävade över vattnet (1 Mos 1:2).

Det gäller i synnerhet människan: Herren Gud formade människan av jord från marken och blåste in

liv genom hennes näsborrar (1 Mos 2:7)...

Även om det ordet som används i samband med människan är neshama så har det det samma betydelse som ruach, ande.

Guds andedräkt är alltså viktig både för kosmos och för människan. I kosmos är det inte enbart människan som lever av Guds Ande utan också djuren. I samband med syndafloden talar Gud om att »utrota alla varelser som har livsande« (1 Mos 6:17).

Detta visar hur allomfattande Andens verk är. Himlen är skapad genom Herrens ord, alla dess härskaror genom Anden. Vart skall jag gå för din Ande, vart skall jag fly för ditt ansikte? Om jag far upp till himlen är du där, bäddar jag åt mig i dödsriket är du där (Ps 139:7).

Läs också Psalm 104:27 och följande angående djuren. Den Helige Ande är skapare av människan och av allt annat, av naturen och världsalltet.

2. Den Helige Ande är skapare av den nya skapelsen, den eskatologiska skapelsen, den nya världen

Detta gäller för den nya människan (jfr Jer 31:31 och Hes 36:22) och framför allt för det nya folket (Hes 37:1–14). Ur nytestamentlig synvinkel kan vi säga att

den Helige Ande skapar en ny människa genom dopet (Tit 3:4ff, Joh 3, Rom 6:1–11).

den Helige Ande skapar Kyrkan som Guds familj, som brödragemenskap (Joh 19:25–30, Apg 2:42, 1 Kor 12 etc).

Vad den nya skapelsen beträffar är Anden engagerad i hela världsalltet (jfr den nya himlen och den nya jorden i Hes 65:17, 2 Pet 3:13, Upp 21:1, Rom 8:19ff). Allting berörs av det (Apg 3:21).

Låt oss precisera detta. Anden är den nya skapelsens skapare, men inte vid sidan om den första skapelsen utan tvärtom i, med och genom den första skapelsen. Den nya världen är redan i verket inom den rådande världen – eskatologin formar världen, gudsríkets framtid formar – för tron – världens nu.

3. Vad är förhållandet mellan den första skapelsen och den nya?

Det finns ingen dualism. Den första skapelsens Ande är densamme som pingstens Ande (på båda hållen är han Spiritus Creator). Det är samma verk i båda fallen. Den nya skapelsen är den första skapelsens avslutning och fullbordan. Jag tror att man kan betrakta det på detta sätt. Den första skapelsen är något pågående, en process – det goda som bekräftas i Första Mosebokens första kapitel är det eskatologiska goda sett från slutet! Under tiden kämpar Gud för sin skapelse (tänk på Jobs bok och i synnerhet Guds tal i kapitel 38ff). Han uppmanar människan till att samarbeta. Skapelsen äventyr är dess relationers äventyr, det är den Helige Andes äventyr, han som är relationskraft.

Avslutning Jag avslutar med fyra kommentarer.

För det första påminner jag om temat: den Helige Ande är en relationskraft. Vi har sett vilket stort ämne det är, hur omfattande det är. Det är ingenting att förvåna sig över. Gud är alltid omfattande, allt har att göra med honom. Allt, precis allt. Och för allting är Gud ett löfte – löftet om fullkomnande, om ett fullkomnande i honom som relationskraft och därmed också helandets, förnyelsens och frälsningens kraft.

För det andra vill jag nämna temats ecklesiologiska betydelse, dess betydelse för kyrkan. Det är kyrkan som bekänner »jag tror på den Helige Ande.« Det betyder att kyrkan är den plats där den Helige Ande bekräftas. Är denna trosbekännelse trovärdig i ljuset av det som sker i kyrkan och genom henne? Är kyrkan en plats som utmärks av relationer, verkliga relationer, och därmed av helande och frälsning för den individuella människan, för förhållandet människor emellan, för förhållandet till naturen och till det synliga och osynliga världsalltet? När man talar om kyrkan talar man också alltid om Israel, det utvalda folket. Israel som ett relationsområde, precis som kyrkan är ett relationsområde! Hur är det med detta, och hur förhåller det sig med relationen mellan Israel och kyrkan? Är det en verklig relation?

För det tredje är det detta att den Helige Andes verk är universellt. Betyder det att även frälsningen gäller alla, att den individuella frälsningen också gäller de andras frälsning, och att kyrkans frälsning också gäller frälsningen av hela mänskligheten, ja, till och med av den nya skapelsen som angår hela alltet? Man behöver bara ställa frågan för att se hur riktig och kanske nödvändig den är. Men denna fråga öppnar en så väldig horisont att den snabbt överstiger vår fattningsförmåga. Man kan bara bära den inom sig som en fråga och ett hopp och lämna allt detta till Gud, till den Helige Ande som gör allting nytt.

För det fjärde och sista bör vi minnas att vi inte förfogar över den Helige Ande. »Vinden blåser vart den vill« (Joh 3:8). Den Helige Ande kan bara kallas på i bön: »Veni Creator Spiritus!« Och man bör tillägga att den Helige Ande inte gör mycket väsen av sig – den verkar i yttersta diskretion. Se vad som står i Första Kungaboken i stycket om Elia:

En stark storm som klöv berg och krossade klippor gick före Herren. Men

Herren var inte i stormen. Efter stormen kom ett jordskalv. Men Herren var inte i jordskalvet. Efter jordskalvet kom en eld. Men Herren var inte i elden. Efter elden kom ett stilla sus (1 Kung 19:11–12).

Gérard Siegwalt

Not

1 I originaltexten anspelas på det franska ordet »esprit« som härrör från »spiritus« och verbet »spirare« av samma betydelse som »pneuma«. Enligt Våra ord (Elias Wessén, Norstedts 1961) är det svenska ordet »ande« besläktat med »anemos« (övers. anm.).